stav.ba

BOŠNJAČKA NACIJA: Datumi koje svaki Bošnjak mora znati

Autor: ADIB ĐOZIĆ

14–17 minutes

Bošnjačka nacija je jedna od društveno-povijesnih datosti, na nacije izdiferenciranog, čovječanstva, koju određuju i karakteriziraju isti oni činioci koji su odredili i ostale nacije svijeta. Promatrana u svjetlu savremenih teorija o naciji i nacionalnom pitanju, bošnjačka nacija, kao dio zajednice nacija svijeta, određena je, prije svega, autentičnim bosanskim činiocima: a) Geografsko-prostornim: Bosnom i Hercegovinom; b) Duhovno-kulturnim: simbiozom islama i duhovnosti bosanskog srednjovjekovlja; c) Bosanskom tradicijom; d) Bosanskim jezikom; e) Zajedništvom povijesne sudbine.

Prateći genezu razvoja bošnjačkog nacionalnog bića, savremene teorije o naciji, ne dovodeći u pitanje bošnjački nacionalni identitet,

nisu uvijek i podjednako interpretirale i imenovale ukupnost bošnjačkog povijesno-društvenog sadržaja. Niz specifičnosti međuodnosa pojedinih konstitutivnih činilaca bošnjačke nacije ponekad su različito objašnjavane imenovane. Odgovori na pitanje sadržaja bošnjačkog nacionalnog identiteta nalaze se unutar složenog sklopa geografsko-prostornih, društveno ekonomskih, državno-političkih, etničkih, kulturnih, historijskih, jezičkih tradicijskih, običajnih i duhovno-idejnih međuodnosa, koji su, u zavisnosti od različitih teorijskih promišljanja, znanstveno, različito interpretirani.

- O prvim stanovnicima Bosne i Hercegovine iz paleolitskog doba govore crteži i pronađena oruđa u pećini Badanj kraj Stoca, a koji su, prema procjenama, stari oko 13.000 godina.
- Prvi pisani dokumenti o stanovnicima Bosne vezani su za ilirska plemena Desidijate, Japode i dr. Japodi 171. g. p.n.e. ratuju protiv Rimskog carstva.
- Oko 950. godine u djelu *De administranto imperio* vizantijski car i pisac Konstantin Porfirogenet piše o zemlji Bosni. To je, do sada, prvi pisani pomen imena Bosna “Horion Bosona”.
- Prvi, po imenu poznati, samostalni politički svjetovni vladar Bosne jeste ban Borić, koji se spominje u vremenu 1154-1164. g.

- Ime Bošnjanin u izvanbosanskim prostorima prvi put se spominje u carskoj tituli Manojla Komnena 1166. godine. U domaćim izvorima prvi put se spominje u Povelji bana Stjepana II Kotromanića 1322. godine.
- Najstariji sačuvani pisani dokument o postojanju bosanske države, pisan bosanskim jezikom, jeste Povelja bana Kulina, napisana Dubrovčanima 1189. godine.
- Prvi poznati bosanski vladar koji je imao svoj grb je ban Matej Ninoslav (1232-1250).
- Dominikanci su 1233. godine preuzeli vršenje inkvizicijske službe u Bosni, po odobrenju pape Grgura IX, sa ciljem suzbijanja učenja Crkve bosanske.
- Prvi put 1291. godine u Bosnu dolaze franjevci, gdje su vremenom postali jedan od vrlo značajnih činilaca etno-političkog, kulturnog i vjerskog života Bosne.
- Crkva bosanska, kao autonomni i autohtoni bosanski duhovno-idejni subjektivitet prvi put se pominje 1323. godine.
- Ban Stjepan II Kotromanić prodao je Dubrovčanima 1333. godine Humsko primorje od Stona do Gruda (u Konavlima) sa poluotokom Pelješcem.

- Prva franjevačka bosanska vikarija osnovana je 1340. godine.
- Od domaćih vladara prvi kovani bosanski novac, koji se nazivao dinarius (dinar), počeo je kovati Stjepan II Kotromanić 1322-1353.
- Prvi bosanski kralj Tvrtko I Kotromanić krunisan je 1377. godine.
- U Bosnu su više puta, prema podacima iz 1387. godine, dolazili "heretici iz Italije" da u Bosni izučavaju heretičku znanost "od učitelja koji tamo borave".
- Prvi poznati spomen bosanskog jezika nalazi se u jednom notarskom spisu grada Kotora, kada je mletački knez 1436. godine kupio djevojku "bosanskog roda i heretičke vjere, zvanu bosanskim jezikom Djevenu."
- Prva džamija u Bosni i Hercegovini sagrađena je u Ustikolini 30-ih godina 15. stoljeća.
- Naziv bosansko pismo sreće se prvi put 1530. godine.
- Srednjovjekovna staleška skupština, koja je davala saglasnost na sve važnije odluke vladara, u izvorima se najčešće spominje pod imenom "Stanak sve zemlje Bosne," ali i "Sva Bosna," "Sav rusag bosanski."
- Srednjovjekovni naziv Hum, dio srednjovjekovne bosanske države, od 1448. godine po tituli hercega Stjepana Kosače, nazvan je

Hercegovom zemljom, to jest Hercegovinom.

- Početkom maja 1463. godine, sultan Mehmed II Fatih je sa velikom vojskom prešao Drinu, gdje su mu se, bez ikakvog otpora, predali bosanski knezovi Pavlovići i Kovačevići.
- Sultan Mehmed II Fatih izdao je 28. 5. 1464. godine Ahdnamu bosanskim franjevcima, kojom im jamči, uz pismenu "obavezu", mir i slobodu vjeroispovijesti.
- Stjepan Vukčič Kosača umro je 3. 6. 1466. godine. Njegov sin je prvi paša Hercegovine, poznat pod imenom Ahmed-paša Hercegović.
- Prvi, po vremenu i ugledu, značajan filozof, skolastik i teolog Bosanac je Juraj Dragišić, rodom iz Srebrenice (1450-1520).
- Prvi osmanski popis stanovništva Bosanskog sandžaka izvršen je 1469. godine.
- U Goraždu je u crkvi svetog Đorđa, koju je sagradio 1446. godine herceg Stjepan Kosača, počela sa radom prva štamparija u Bosni i Heregovini 1519. godine.
- Gazi Husrev-begova medresa osnovana je u Sarajevu 8. 1. 1537. g.
- Nakon izgona iz Španije, prvi Jevreji dolaze u Sarajevo 1541.

godine, stalno se nastanjuju u Bosni od 1565. godine.

- Prvi pravoslavni manastir, sagrađen u Bosni uz dozvolu osmanskih vlasti, podignut je u Papraći kod Zvornika 1547. godine.
- Mehmed-paša Sokolović imenovan je velikim vezirom 2.1. 1565. godine.
- Najstariji do sada sačuvani putopis na hadž napisao je 1616 . h. Jusuf Livnjak.
- Hasan Kjafija Pruščak, najpoznatiji i najprevođeniji znanstvenik Bošnjak, koji je pisao na orijentalnim jezicima, umro je 1616 . godine. Napisao je 17 djela iz raznih oblasti društvenih znanosti: filozofije, logike, sociologije, teologije, prava, historije i lingvistike.
- Muhamed Hevaji Uskufi 1631. godine piše prvi tursko-bosanski rječnik u stihovima *Maqb li rif*, poznatiji pod imenom Potur šahidija.
- Eugen Savojski, prilikom upada u Bosnu 23/24. X. 1697. godine je spalio Sarajevo i sa sobom u izgnanstvo odveo mnogo stanovnika katoličke vjere.
- Mirovnim ugovorom, potpisanim između članica Svete lige i Osmanskog carstva u Sremskim Karlovcima 26. januara 1699. godine, nakon Bečkog rata, utvrđene su i međunarodno priznate sjeverne i sjeverozapadne granice Bosne i Hercegovine, koje su

identične sadašnjim granicama.

- Boj pod Banjom Lukom 1737. godine prvi je samosvjesni i samoorganizirani primjer bošnjačke odbrane Bosne.
- Prva *Povijest Bosne* na turskom jeziku štampana je 3. 1. 1741. godine u Istanbulu.
- *Hasanaginica* je prva bošnjačka narodna pjesma ponuđena evropskoj kulturi 1774. godine prijevodom na italijanski jezik i 1789. godine Geteovim prijevodom na njemački jezik.
- Jedina Bošnjakinja alhamijado pjesnik je Umihana Čuvidina, rođena 1794. godine u Sarajevu.
- Husein-kapetan Gradaščević 1831. godine Autonomnim pokretom postavlja pitanje legitimiteta osmanske vlasti u Bosni.
- Mostar je 1833. godine postao službeno sjedište Hercegovačkog sandžaka. Do tada je to bila Foča.
- Mehmed Šakir Kurtčehajić, rođen 1844. godine u Bijelom Polju, prvi je bošnjački novinar. Početkom 1868. godine, bio je urednik zvaničnog lista *Bosna*.
- U Sarajevu je 16. 5. 1866. godine izašao prvi broj službenog lista *Bosna*, koji pokreće Vilajetska štamparija. Štampan je bosanskim jezikom, sa dva pisma, ćirilicom i arebicom.

- Prvi udžbenik, štampan u Vilajetskoj štampariji, objavljen je pod naslovom *Bukvar za osnovne škole u Vilajetu bosanskom* (1867). Prva čitanka za osnovne škole u Vilajetu bosanskom objavljena je u Sarajevu 1868. godine. Oba ova udžbenika štampana su o trošku Vilajetske štamparije ćirilicom i namijenjena su nastavi u srpskim školama u Bosni.
- Safvet-beg Bašagić, rođen 1870. godine u Nevesinju, jedan je od najistaknutijih Bošnjaka u posljednjih 200 godina. Daroviti je pjesnik i književnik, historičar, prevodilac i pisac tekstova vjerskog sadržaja, istinski rodoljub i politički prvak. Od pobožnih spjevova najvažniji je *Mevlud* koji je doživio mnogo izdanja i postao svojinom cijelog bošnjačkog naroda.
- Jedini šejhul-islam Bošnjak h. Mehmed Refik-ef. Hadžiabdić rođen je u Rogatici, a umro u Istanbulu 20. 4. 1871. godine.
- Prva knjiga štampana arebicom u Bosni i Hercegovini 1875. god. je Ilmihal *Sehletul-vasūl*, autora Omera Hume.
- Učesnici Berlinskog kongresa (13. 7. – 13. 8. 1878.) povjerili su mandat Austrougarskoj monarhiji da u Bosni i Hercegovini uspostavi okupacionu upravu.
- Prva bosanskohercegovačka poštanska marka izdata je 1. jula

1879. godine.

- Prvi reisu-l-ulema u Bosni i Hercegovini Mustafa Hilmi Hadžiomerović imenovan je 17. 10. 1882. godine.
- Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak je prvi Bošnjak koji je svoj rad *Risalei ahlak* objavio na latinici 1883. godine, umjesto do tada tradicionalnih arebice i ćirilice.
- Prvi list Bošnjaka *Vatan* za vrijeme austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini izašao je 12. 9. 1884. godine.
- U Sarajevu je 1. 2. 1888. godine osnovan Zemaljski muzej.
- Prvo bošnjačko društvo u Bosni i Hercegovini *Sarajevska čitaonica* osnovano je 1888. godine.
- Prvi broj lista *Bošnjak* štampan je 2. jula 1891. godine. List je izlazio skoro 20 godina.
- Prvi Bošnjak koji je stekao titulu doktora znanosti je Ahmed-beg Defterdarević iz Trebinja. On je na čast doktora pravnih znanosti promoviran na Bečkom sveučilištu 1898. godine.
- Velika gimnazija u Tuzli osnovana je septembra 1899. godine.
- Prvi bošnjački književni list pisan latinicom *Behar* pokrenut je 1900. godine.

- Bošnjačko humanitarno i kulturno-prosvjetno društvo *Gajret* osnovano je 1903. godine.
- Ševala Iblizović – Zildžić prva je Bošnjakinja liječnica, rođena 1903. godine.
- Prva politička stranka Bošnjaka utemeljena je 3. 11. 1906. godine, a zvala se Muslimanska narodna organizacija (MNO).
- Aneksija Bosne i Hercegovine provedena je 5. oktobra 1908. godine.
- Usvajanjem Statuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vjersko-mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini 15. 4. 1909. godine završen je desetogodišnji period autonomne borbe Bošnjaka za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju.
- Ustav (Zemaljski štatut) Bosne i Hercegovine donesen je 20. 2. 1910. godine i u politički život uveden Zemaljski sabor.
- U Arapuši kod Bosanske Krupe 28. 12. 1870. god. rođen je h. Džemaludin Čaušević, reisu-l-ulema Bosne i Hercegovine od 1913. do 1931. godine. Pripadao je reformističkom dijelu bošnjačke inteligencije i bio je neosporni duhovni vođa Bošnjaka svoga vremena.
- Prvi predsjednik bosanskog Zemaljskog sabora bio je Ali-beg

Firdus, rođen u Livnu 1862. godine.

- U Sarajevu je 1913. godine osnovano muslimansko dobrotvorno društvo *Merhamet*.
- Odlukom Glavnog odbora Narodnog vijeća, izrazito srpskog sastava, od 1. 11. 1918. godine Bosna i Hercegovina uključene su u sastav KSHS.
- Naredbom regenta Aleksandra Karađorđevića 31. 1. 1919. godine Narodna vlada Bosne i Hercegovine preimenovana je u Zemaljsku vladu.
- Jugoslovenska muslimanska organizacija osnovana je 16. 2. 1919. godine. Za pvog predsjednika izabran je hadži hafiz Ibrahim Maglajlić, muftija iz Tuzle.
- Sarajevska filharmonija osnovana je jula 1923. godine.
- U noći između 9. i 10. novembra 1924. godine pošlo je oko 2000 naoružanih Crnogoraca na Šahoviće i Pavino Polje, gdje su pobili i poklali oko 600 Bošnjaka – žena, djece i odraslih.
- Prvi Bošnjak akademik je Hamdija Kreševljaković. On je u Zagrebu 30. juna 1939. izabran za dopisnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- Odlukom Bečke ministarske konferencije 20/21. aprila 1941. godine

BiH je uključena u NDH.

- Na prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a u Mrkonjić Gradu 1943. izražena je zajednička volja svih bosanskohercegovačkih naroda i donesena odluka da se BiH konstituira kao posebna federalna jedinica u okviru nove demokratske i federativne Jugoslavije.
- U Sarajevu je 22. 5. 1945. godine osnovan Glavni odbor Muslimana BiH, a u jesen iste godine osnovano je bošnjačko kulturno-prosvjetno društvo Preporod. (1947. godine raspušten je Glavni odbor Muslimana, a 1949. ugašen je rad Preporoda).
- Prvo zasjedanje Ustavotvorne skupštine NRBiH počelo je 11.11. 1946. g. Ona je potvrdila sve odluke 2. zasjedanja ZAVNOBiH-a.
- Ustavotvorna skupština NRBiH je na sjednicama 28-31.12. 1946. godine usvojila i proglasila prvi Ustav NRBiH. BiH je njime definirana kao “narodna država republikanskog oblika.”
- Prva skupština Univerziteta u Sarajevu održana je 2. 12. 1949. godine.
- Naučno društvo Republike Bosne i Hercegovine, preteča današnje Akademije nauka i umjetnosti BiH, osnovano je 1952. godine.
- U osnovnim načelima Ustava SRBiH 1963. godine etnička posebnost Bošnjaka izražava se tako da se oni pišu velikim

početnim slovom M, kao Muslimani, a ne muslimani.

- U februaru 1968. godine, u zaključcima 17. sjednice CKSKBiH izričito se kaže i potvrđuje da su “Muslimani (Bošnjaci, op. A.Đ.) poseban narod.”
- Tek popisom stanovništva 1971. godine Bošnjaci se u nacionalnom smislu imenuju i izjašnjavaju kao “Muslimani.”
- Prvi slobodni višestranački izbori u BiH održani su u novembru 1991. godine.
- Skupština SRBiH, na zajedničkoj sjednici vijeća, održanoj 24. i 25. januara 1992. godine donijela je Odluku o raspisivanju referenduma za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine.
- Na referendumu, održanom 29. 2. i 1. 3. 1992. godine, građani Bosne i Hercegovine izjasnili su se za samostalnu, nezavisnu i suverenu državu.
- Evropska zajednica priznala je 6. 4. 1992. godine državno-pravni subjektivitet Republike Bosne i Hercegovine. Istog dana je počela srpsko-crnogorska agresija na Bosnu i Hercegovinu.
- Armija Republike Bosne i Hercegovine formirana je 15. 4. 1992. godine.
- Sa agresorskih položaja iznad Sarajeva 25/26. 8. 1992. godine,

zapaljena je Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH (Vijećnica).

- Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija Rezolucijom broj 752 od 18. maja 1992. godine, utvrđuje činjenicu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu.
- Republika Bosna i Hercegovina primljena je 21. 5. 1992. godine u članstvo Ujedinjenih nacija, na osnovu Rezolucije 755.
- Odlukom Drugog bošnjačkog sabora, održanog u Sarajevu 28. 9. 1993. godine, Bošnjacima je vraćeno njihovo historijsko nacionalno ime.
- Savjet bezbjednosti 16. 4. 1993. godine usvojilo je Rezoluciju br. 819 o proglašenju Srebrenice za “zaštićenu zonu,” čime je ovo područje stavljeno pod izravnu vojnu kontrolu UN-a.
- Vojska RS-a u periodu od 11. 7. do 16. 7. 1995. god. u zaštićenoj zoni Srebrenica, izvršila je zločin genocida, ubivši preko 8.000 bošnjačkih civila, starosti od 12 do 75 godina.
- Dejtonski mirovni sporazum parafiran je u Dejtonu 21.11.1995. godine, a potpisan u Parizu 14. 12. 1995. godine.
- Ustav države Bosne i Hercegovine, na osnovu odredbe i Dejtonskog mirovnog sporazuma, potpisan je 14. 12. 1995. godine.
- U Potočarima kod Srebrenice 31. 3. 2003. godine prvi je dan ukopa

žrtava genocida izvršenog nad Bošnjacima Srebrenice jula 1995. godine.